



Національний університет  
водного господарства  
та природокористування

Міністерство освіти і науки України  
Національний університет водного господарства  
та природокористування  
Навчально-науковий інститут права  
Кафедра суспільних дисциплін

07-03-23

## **КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ**

з дисципліни

### **«Система виховної роботи у вищій школі»**

студентів спеціальності 8.18010021 «Педагогіка вищої  
школи» денної форми навчання

Рекомендовано методичною комісією  
за спеціальністю 8.18010021  
«Педагогіка вищої школи»

Протокол від „ 17 ” травня 2016 р. № 2



Національний університет  
водного господарства  
та природокористування

Рівне – 2016

**Конспект лекцій з дисципліни „Система виховної роботи у вищій школі”** для студентів спеціальності 8.18010021 «Педагогіка вищої школи» денної форми навчання /С.С. Якубовська. – Рівне: НУВГП, 2016. - 27 с.

Упорядник : С.С. Якубовська, канд. педагогічних наук,  
доцент



Відповідальний за випуск: А.В. Кочубей , канд. педагогічних  
наук, доцент

Національний університет  
водного господарства  
та природокористування

© Якубовська С.С., 2016  
© НУВГП, 2016



## СТУП

Формування національної інтелігенції, сприяння збагаченню і оновленню інтелектуального генофонду нації, виховання її духовної еліти - завдання, що стоїть перед вищими навчальними закладами на одному рівні з підготовкою висококваліфікованих фахівців. Досягнення мети виховання можливе лише за умови комплексного підходу і залучення до цієї роботи всього професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів (ВНЗ), адміністрації, органів студентського самоврядування та громадських об'єднань студентської молоді.

**Метою** вивчення навчальної дисципліни «Система виховної роботи у вищому навчальному закладі» є пізнання закономірностей виховного процесу у вищій школі; формування таких складових психолого-педагогічної компетенції, як психологічна, методично-виховна, системи психолого-педагогічних знань, які сприятимуть ефективності педагогічної діяльності, підвищенню рівня організації виховної роботи зі студентами ВНЗ.

**Основними завданнями** навчальної дисципліни є:

- обґрунтування методологічних і теоретичних засад виховної роботи у вищій школі;
- вивчення сутності, особливостей і закономірностей виховного процесу;
- виявлення та обґрунтування умов успішної реалізації принципів виховання у ВНЗ;
- визначення шляхів удосконалення й розвитку методів, форм, прийомів виховної роботи у ВНЗ;
- удосконалення організації виховного процесу у системі ВНЗ.

**знати:**

- основний зміст виховної роботи зі студентською молоддю;
- напрями виховання студентів у ВНЗ;
- методи і форми виховання у ВНЗ;
- функції і завдання куратора академічної групи.

**уміти:**



- організовувати виховну роботу у вищій школі в процесі виконання теоретичних і практичних завдань;
- ставити мету, планувати, організовувати, стимулювати, контролювати, аналізувати результати процесу виховання студентської молоді;
- застосовувати методiku організування процесу виховання студентів як куратор студентської групи.

## **Змістовий модуль 1. Виховна робота зі студентською молоддю. Робота куратора студентської групи**

### **Тема 1. Сутність процесу виховання у вищій школі**

1. Виховання як основна категорії галузі педагогічних знань. Процес виховання, його завдання, етапи і управління ним. Закономірності і принципи виховання.
2. Методи, прийоми і форми виховання у вищому навчальному закладі. Особистісний розвиток в умовах виховання.
3. Сутність самовиховання. Прийоми самовиховання.

**Виховання у вищій школі** – це процес цілеспрямованого, систематичного формування особистості, зумовлений законами суспільного розвитку, дією багатьох об’єктивних і суб’єктивних чинників.

**Мета виховання у вищому навчальному закладі:** у процесі підготовки спеціаліста озброїти його не лише фаховими знаннями, уміннями і навичками професійної діяльності, а й сформувати у нього відповідний світогляд, моральні, правові, трудові, естетичні та інші якості особистості.

**Завдання виховання:** формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля держави, готовності її захищати; забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, культури та історії свого народу; оволодіння українською мовою; прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій українців та представників інших націй, які мешкають на території України; виховання духовної культури особистості,



створення умов для вибору нею своєї світоглядної позиції; утвердження принципів вселюдської моралі тощо.

**Рушійними силами** ПВ є сукупність внутрішніх і зовнішніх суперечностей, вирішення яких сприяє просуванню до нових цілей.

**Основні принципи виховання:** цілеспрямованість виховання, зв'язок виховання з життям, єдність свідомості і поведінки у вихованні, виховання в праці, комплексний підхід у вихованні, виховання особистості в колективі, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою і самодіяльністю вихованців, поєднання поваги до особистості вихованця з розумною вимогливістю до нього, індивідуальний підхід до кожного вихованця, принцип систематичності, послідовності й наступності у вихованні, єдність педагогічних вимог закладу освіти, сім'ї і громадськості.

**Національне виховання** – це виховання підрастаючих поколінь на багатовікових традиціях у душі українського виховного ідеалу.

**Мета і завдання національного виховання:** передавання молодому поколінню соціального досвіду, багатства, духовної культури народу, його національної ментальності, своєрідності, світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України, таких як національна самосвідомість, духовність, моральну, художньо-естетичну, правову, трудову, фізичну, екологічну культуру, розвиток індивідуальних здібностей і таланту.

**Принципи національного виховання:** гуманізм, народність, природовідповідність, самодіяльність, демократизм, єдність родинного і шкільного впливу, виховання у праці.

**Методи, прийоми і форми виховання у вищій школі. Особистісний розвиток в умовах виховання. Основні напрями виховання студентської молоді.**

**Методи виховання:** *методи впливу на особистість або методи формування свідомості:* розповідь, бесіда, дискусія, метод прикладу; *методи формування суспільної поведінки:* педагогічна вимога (прохання, доручення, наказ), громадська думка, вправлення, привчання; *методи стимулювання*



*діяльності і поведінки: змагання, заохочення, покарання; методи контролю й аналізу ефективності виховання: педагогічне спостереження, опитування, аналіз результатів діяльності тощо.*

**Прийоми:** задушевна бесіда, диспут, роз'яснення – прийоми переконання.

**Засоби:** знакові символи, матеріальні засоби, способи комунікацій, світ життєдіяльності вихованця, колектив і соціальна група, технічні засоби, культурні цінності (книги, твори мистецтва).

**Форми виховання:** масові форми виховної роботи; групові форми виховної роботи; індивідуальна виховна робота.

**Особистісний розвиток в умовах виховання.** Серед основних факторів, які впливають на розвиток особистості, вчені виділяють виховання. Виховання є *цілеспрямованим процесом*. Наявність конкретної мети надає йому систематичності й послідовності, не допускає випадковості, епізодичності й хаотичності виховних заходів. Виховання формує внутрішній світ молодій людині, проникнути в який дуже важко. Тому воно вимагає таких методик, які давали б змогу не тільки виявляти погляди, переконання, і почуття вихованців, а й збагачувати їх духовність, за потреби коригувати якості психіки.

## **Тема 2. Основні напрями виховання студентської молоді**

1. Мета і завдання національного виховання.
2. Розумове виховання. Моральне виховання.
3. Статеве виховання і підготовка до сімейного життя.
4. Антинаркогенне виховання. Екологічне виховання.
5. Правове виховання. Трудове виховання.
6. Економічне виховання. Естетичне виховання.
7. Фізичне виховання.

**Основні напрями виховання.** Всебічний розвиток особистості людини є головною метою виховання, яке охоплює розумове, моральне, статеве, правове, антинаркогенне, екологічне, трудове, економічне, естетичне й фізичне виховання



в їх нерозривному зв'язку, взаємозалежності та взаємозумовленості. Кожен з цих напрямів має свої завдання і зміст.

**Розумове виховання.** Будучи зосередженим на розумовому розвитку особистості, розумове виховання є важливим чинником її всебічного розвитку. Його метою є передусім розвиток мислення, пізнавальних можливостей.

Розумове виховання – цілеспрямована діяльність педагогів із розвитку інтелектуальних здібностей і мислення людини, прищеплення культури розумової праці.

Це безперервний процес, який здійснюється під час навчання, праці, гри, спілкування, черпання відомостей із книг, ЗМІ.

**Моральне виховання.** У формуванні всебічно розвинутої особистості чільне місце належить моральному вихованню.

Моральне виховання – виховна діяльність, що має на меті сформувати стійкі моральні якості, потреби, почуття, навички і звички поведінки на основі ідеалів, норм і принципів моралі, участі у практичній діяльності.

Моральне виховання формує моральні поняття, погляди і переконання. Воно покликане також сприяти розвитку моральних почуттів, що виражають запити, оцінки, спрямованість духовного розвитку особистості. Не менше значення має і вироблення навичок і звичок моральної поведінки.

**Статеве виховання і підготовка до сімейного життя.** Формування статевої культури особистості, підготовка її до свідомої реалізації гендерних ролей (статевих зумовлених соціальних стандартів поведінки) є одним із стрижневих аспектів морального виховання.

Статеве виховання – складова загального процесу виховної роботи, що забезпечує правильний статевий розвиток дітей і молоді та оволодіння нормами взаємин із представниками протилежної статі, а також правильне ставлення до питань статі.

Особливості статевого виховання у сучасній школі зумовлюють такі чинники:



- прискорений статевий розвиток дітей;
- низький рівень інформованості неповнолітніх про статеве життя;
- статева розпуста певної частини неповнолітніх, дитяча проституція та злочинність на статевому ґрунті;
- негативний вплив на дитячу психіку порнографії, вульгарної інформації.

**Правове виховання.** Одним із аспектів усебічного розвитку особистості є висока правова культура, формування якої забезпечується правовим вихованням.

Правове виховання – виховна діяльність закладу освіти, сім'ї, правоохоронних органів, спрямована на формування в молоді правової свідомості, навичок і звичок законслухняності.

Усвідомлення людиною правил співжиття і вимог законів, законслухняність її поведінки формується під впливом спеціальних виховних заходів, у процесі самовиховання, різноманітних видів діяльності.

**Антинаркогенне виховання.** Великий російський письменник і педагог Л.М. Толстой (1828 – 1910) писав, що важко собі уявити, яка щаслива зміна відбулась би в житті, якби люди перестали одурманювати себе горілкою. Людство не дарма вважає залежність від куріння, алкоголю і наркотиків найнебезпечнішими хворобами, тому що навіть найпоміркованіше вживання цих речовин повільно руйнує особистість – підривається її фізичне і моральне здоров'я, паралізується воля, вичерпуються інтелектуальні сили – людина деградує. Небезпека такої залежності вимагає організації ефективної антинаркогенної виховної роботи з учнівською та студентською молоддю.

Антинаркогенне виховання – виховна діяльність, спрямована на формування у молоді несприйнятливості до наркогенних речовин (тютюну, алкоголю, наркотиків).

Профілактику наркогенної залежності, боротьбу з поширенням наркогенних захворювань слід проводити системно і послідовно, рівноцінно зважаючи на подолання як соціальних, так і психолого-педагогічних передумов їх поширення.





**Екологічне виховання.** Сучасні масштаби екологічних змін створюють реальну загрозу для життя людей. Забруднення повітря, водоймищ, ерозія ґрунтів вирублення лісів у багатьох місцях досягли критичного рівня. Екологічна криза вимагає інтенсивного екологічного виховання підростаючого покоління зокрема і населення загалом.

Екологічне виховання – систематична педагогічна діяльність, спрямована на розвиток екологічної культури особистості.

Система екологічного виховання передбачає формування умінь аналізувати явища природи, бережливого ставлення до її багатств як надзвичайно важливого середовища існування людини.

**Трудове виховання.** Кожна людина з певного віку розпочинає самостійну трудову діяльність, що потребує відповідної морально-психологічної готовності, сформованості звички працювати прагнення реалізувати свій потенціал. Вироблення таких установок особистості забезпечує трудове виховання, яке є одним з головних обов'язків сім'ї і школи.

Трудове виховання – процес залучення молоді до різноманітних педагогічно організованих видів суспільно корисної праці з метою передання їй виробничого досвіду, розитку в неї творчого практичного мислення, працьовитості й свідомості людини праці.

Саме в підготовці людини до майбутньої праці вбачав К.Д. Ушинський головне завдання виховання.

**Економічне виховання.** З трудовим вихованням тісно пов'язане економічне виховання, яке є важливим чинником підготовки особистості до повноцінного функціонування у ринковому середовищі.

Економічне виховання – організована педагогічна діяльність, спрямована на формування економічної культури особистості.

Економічна культура особистості означає гармонійне поєднання у ній фізичних, розумових, організаторських здібностей, високий рівень освіти і кваліфікації, потреби у вільній, творчій праці, поліпшення її умов, зростання



матеріальних і духовних потреб. Проблема економічної культури особистості пов'язана з усвідомленням її провідною продуктивною силою суспільного виробництва.

**Естетичне виховання.** Всебічно розвинена особистість є надзвичайно чутливою до краси, гармонії, благородства. І своєю діяльністю вона прагне стверджувати їх. Саме на формуванні таких якостей особистості зосереджене естетичне виховання.

Естетичне виховання – формування в особи здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності.

Спрямоване воно на формування в людини гуманістичних якостей, здатності відчувати і розуміти красу, жити за її законами.

**Фізичне виховання.** Однією з найважливіших передумов гармонійності, повноцінного життя, самореалізації особистості є її здоров'я. Недаремно досі не втратило своєї значущості давнє латинське прислів'я “Здоровий дух у здоровому тілі”. Саме на формування здорової, фізично повноцінної особистості спрямоване фізичне виховання.

Фізичне виховання – система соціально-педагогічних заходів, спрямована на зміцнення здоров'я та загартування організму, гармонійний розвиток форм, функцій і фізичних можливостей людини, формування життєво важливих рухових навичок та вмій.

Реалізується фізичне виховання в єдності з розумовим, моральним, трудовим, естетичним вихованням.

### **Тема 3. Робота куратора студентської групи**

1. Функції і завдання куратора академічної групи.
2. Методика виховної роботи куратора в академічній групі. Позааудиторна виховна робота в студентській групі.
3. Специфіка позааудиторної роботи студентів молодших курсів
4. Організація студентського самоврядування.
5. Професійно-гуманістичні якості куратора студентської групи.



**Функції і завдання куратора академічної групи.** Завдання інституту кураторства в сучасних умовах – допомогти розібратись і організувати, а не нав'язувати погляди, не підміняти студента в його діяльності. Важливим є також те, щоб робота кураторів не йшла в розріз зі студентським самоврядуванням, а доповнювала б його, утворюючи єдину демократичну виховну систему. Особливо потрібна допомога куратора у взаємодії студентів із численними університетськими структурами і службами, які здійснюють навчальну й позанавчальну діяльність, в організації спеціальних заходів, особливо загальноуніверситетського характеру.

Найважливішими напрямками діяльності кураторів є:

- адаптація першокурсників до нових умов навчання;
- допомога студентам у розв'язанні їхніх соціально-побутових проблем і організація дозвілля;
- допомога у формуванні в студентській групі атмосфери дружби, доброзичливості, згуртованості та взаємної підтримки, в усвідомленні причетності її до університетського співтовариства викладачів і співробітників, об'єднаних однією організаційною культурою, системою поглядів і цінностей.

Отже, найважливішим завданням удосконалення роботи куратора є допомога студентам в організації таких заходів, які дозволили б глибоко усвідомити, зрозуміти, відчуті і сприйняти традиції університету, його ціннісні орієнтації, ті стосунки і норми, які традиційно лежать в основі відносин і взаємодій у цьому навчальному закладі та за його межами (знайомство з історією університету, участь у загальноуніверситетських заходах, організація екскурсій і зустрічей з видатними особистостями тощо).

Удосконалення діяльності кураторів передбачає також цілеспрямовану роботу за такими напрямками:

- проведення з кураторами спеціальних тренінгів і семінарів, на яких вони одержують інформацію про вікові особливості студентів, про результати діагностики їхніх індивідуальних якостей та інтересів, про специфіку взаємодії зі



старшими студентами, про нові методи та підходи у сфері консультування і підтримки студентів;

- організація в університеті спеціальної діагностичної й консультативної служби для кураторів і викладачів з метою постійної підтримки і розв'язання складних професійних ситуацій;
- регулярне проведення кураторських міжвузівських нарад за участі адміністрації ВНЗ для окреслення та розв'язання загальних проблем;
- організація на базі університету міжвузівських конференцій з питань удосконалення роботи кураторів та обміну досвідом роботи в даній сфері;
- видання пам'ятки та методичних рекомендацій для допомоги кураторові з оновленою інформацією про особливості роботи зі студентами.

## **2. Методика виховної роботи куратора в академічній групі.**

### **Позааудиторна виховна робота в студентській групі.**

Основною організаційною одиницею освітнього процесу є студентська академічна група, робота з якою є найважливішим напрямом у системі навчально-виховної діяльності кафедри, факультету та університету. Консультаційно-методичне керування роботою групи здійснює куратор.

У своїй діяльності куратор керується чинним законодавством України "Про вищу освіту", наказами Міністерства освіти і науки України, Статутом університету, рішеннями Вченої ради, наказами та розпорядженнями ректора, програмою виховання університету, правилами внутрішнього розпорядку університету.

Запровадження інституту керівників (кураторів) у практику навчально-виховної роботи університету провадиться з метою підвищення ефективності цієї роботи за рахунок покращання її організації, контролю, використання принципу індивідуального підходу, що враховує особистісні та вікові особливості кожного студента. Формування студентського колективу на початковому етапі є метою



створення основи для його дальшої роботи на принципах самоврядування.

Куратор здійснює свою діяльність у взаємодії з кафедрою, деканатом відповідного факультету, підрозділами навчального центру та науково-методичного відділу, а також зі студентським профспілковим комітетом факультетів та університету.

Кваліфікаційною вимогою для призначення куратора є вища професійна освіта зі стажем роботи на посаді викладача не менше від 1 року та особиста готовність до виховної роботи, високий рівень загальної культури та комунікабельність.

Кандидатура куратора навчальної групи обговорюється та затверджується на засіданні кафедри, відповідне подання подається завідувачем кафедри деканові факультету не пізніше від 30 червня поточного навчального року. Призначення кураторів груп здійснюється наказом ректора на основі подання деканів факультетів. Куратор веде кожну групу протягом одного року навчання. Діяльність куратора фіксується в індивідуальному плані роботи викладача, поряд з його — основним навчальним навантаженням, у розділі «Організаційна робота». Загальна координація діяльності кураторів у групах на факультетах провадиться деканами та заступниками деканів із виховної роботи з урахуванням загального плану виховної роботи на факультетах та університеті. Планування та координація роботи кураторів на всіх факультетах на загальноуніверситетському рівні здійснюється проректорами з науково-педагогічної роботи, іншими відповідальними особами, призначеними ректором університету.

Щомісячний план роботи кураторів передбачає:

- систематичні зустрічі куратора з академічною групою для проведення планових та позапланових заходів;
- систематичні зустрічі куратора з викладачами, що ведуть заняття у цій академічній групі, для одержання інформації



про успішність опанування професійних програм та дисциплінованість студентів;

- звіти куратора заслуховуються на засіданнях Вченої ради факультету (не менше ніж двічі на рік).

У розкладі занять усіх факультетів для студентів першого курсу передбачаються кураторські години.

**Основні завдання роботи куратора.** Головним завданням у діяльності куратора є реалізація на рівні академічної студентської групи комплексного процесу виховання у таких напрямках:

- ставлення до суспільства (громадянське виховання, орієнтоване на формування суспільних якостей особистості - громадянської

самосвідомості, поваги до закону, суспільної активності, відповідальності, професійної етики);

- громадські відносини (виховання людяності як із громадянсько-правової, так і з моральної позиції - поваги до прав і свобод особистості, релігійної та етнічної толерантності, гуманності, порядності);

- ставлення до культури (виховання поваги до культурних цінностей та досягнень людства, виховання духовності);

- ставлення до професії (опанування професійної етики, розуміння суспільної місії своєї професії, формування відповідальності за рівень своїх професійних знань та якість праці);

- особисті стосунки (сімейне, екологічне виховання, пропаганда здорового способу життя).

**Обов'язки куратора.** Знайомити студентів з організацією навчального процесу, Статутом університету, правилами внутрішнього розпорядку університету,

правилами проживання в гуртожитку, розпорядженнями декана

факультету, наказами ректора університету. Сприяти адаптації студентів I курсу до нової системи навчання, паралельно ознайомлювати їх із правами та



обов'язками відповідно до законодавства України про освіту, знайомити з історією, традиціями та сучасною організаційною структурою університету. Формувати в групі згуртований студентський колектив; створювати в ньому атмосферу доброзичливості, взаємодопомоги, відповідальності.

Допомагати у формуванні активу групи, котрий надалі буде

самостійно координувати діяльність академічної групи.

Надавати допомогу активу академічної групи в організаційній роботі, сприяти залученню студентів до науково-дослідної роботи та розвитку різних форм студентського самоврядування.

Постійно організовувати і провадити моніторинг якості навчання і дисципліни студентів.

Підтримувати зв'язки з викладачами, які провадять заняття в групі.

Систематично звітувати про підсумки якості навчання і дисципліни студентів на засіданнях Вченої ради факультету.

Негайно інформувати керівництво факультету та працівників деканату про факти порушення студентами навчальних обов'язків.

Брати безпосередню участь у службових розслідуваннях за фактами порушення дисципліни в академічній групі.

Інформувати у разі необхідності батьків та керівників підприємств, установ, організацій, які сплачують за навчання, про якість навчання та дисципліну (поведінку) студента. Виховувати у студентів дбайливе ставлення до навчально-матеріальної бази університету. Проводити індивідуально-консультативну роботу групи, враховуючи індивідуальні особливості кожного студента, його сімейно-побутові умови, звертати увагу на погляди та інтереси студентів, виявляти їхні здібності, залучати до участі у громадському житті університету,



культурно-масових та спортивно-оздоровчих заходах.

Будувати роботу куратора на індивідуальному (особистісно-орієнтованому) підході до студентів, на обізнаності у сфері їхніх інтересів, схильностей, побуту тощо та надавати консультативну допомогу в розв'язанні життєвих проблем.

Своєчасно надавати звітні документи для поточного контролю проведеної роботи керівництву факультету.

### **Права куратора**

Вносити пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховної роботи з і студентами, організації їхнього дозвілля та побуту.

Одержувати необхідну для ефективної роботи куратора інформацію на кафедрах і в деканатах та в первинній профспілковій організації студентів університету.

Брати участь у роботі університетських підрозділів під час обговорення питань, що стосуються групи або окремих її студентів. Підтримувати контакти з батьками або родичами студентів. Відвідувати лекції та семінарські заняття, бути присутнім на замінах та іспитах у своїй групі. Брати участь у всіх заходах, що провадяться в групі, у роботі первинної профспілкової організації студентів університету, вносити пропозиції щодо поліпшення роботи цих органів.

Подавати рекомендації до адміністративних та громадських організацій факультету щодо заохочення і підтримки кращих студентів. Брати участь у розселенні студентів у гуртожитки та здійснювати перевірку житлово-побутових умов студента.

**Показники якості роботи куратора.** Якість роботи куратора оцінюється на підставі анкетування студентів його академічної групи. Наприкінці навчального року за поданням декана факультету визначаються та заохочуються кращі куратори навчальних академічних груп.

**Загальні рекомендації до планування та організації роботи куратора**

**Основні завдання організаційно-виховної роботи куратора**





Сучасний період розвитку суспільства в нашій державі відкриває широкі можливості для оновлення змісту освіти, що дає змогу формувати духовно багату генерацію. Це обумовлює новий підхід до виховання студентської молоді. Виникла соціальна потреба у формуванні творчої особистості майбутнього спеціаліста, який зміг би розв'язувати як щоденні, так і масштабні завдання, що забезпечують не просто виживання, а прогрес нації. Ефективність формування творчої особистості, безперечно, підвищується, якщо забезпечуються: а) використання педагогіки народознавства; б) засвоєння студентами знань про Батьківщину, народ, його культуру і спосіб життя, умінь та навичок у їх практичному застосуванні; в) співпраця викладачів і студентів у виборі різних форм і видів діяльності; г) організація активно-творчої патріотичної діяльності студентів у позааудиторний час.

Одним з основних завдань системи виховної роботи в академічній групі студентів є планування, яке являє собою розробку системи заходів, спрямованих на реалізацію мети, завдань національного, громадянського та патріотичного виховання студентської молоді. Процес організаційно-виховної роботи у вищих навчальних закладах України не може бути стихійним, він передбачає співпрацю, співдружність викладача-наставника і студентів. Робота наставника академічної групи студентів обов'язково повинна мати плановий характер.

Приблизну схему заходів організаційно-виховної роботи куратора академічної групи студентів можна подати в такому вигляді:

- знайомство з групою студентів (зустрічі, індивідуальні бесіди, групові збори);
- відвідування гуртожитків (не менше від одного разу на місяць), наявність розгорнутого списку студентів групи із зазначенням прізвища, імені та по батькові, прізвищ батьків та їхніх адрес, телефонів, номерів кімнат студентів тощо;
- обговорення питань успішності й дисципліни (забезпечення навчальними посібниками, іншою літературою);



організація консультацій; аналіз роботи в бібліотеці, взаємовідносини з викладачами та ін.);

- індивідуальна робота;
- зустрічі з цікавими і видатними людьми України, ветеранами Великої Вітчизняної війни та праці;
- екскурсійна робота, культпоходи в театри, відвідування художніх та інших виставок тощо;
- участь у спортивних змаганнях факультету, університету і за його межами;
- участь у факультетських, загальноуніверситетських заходах, художній самодіяльності;
- планування, організація і проведення позааудиторної виховної роботи зі студентами;
- складання письмових звітів про організаційно-виховну роботу зі студентами академічної групи за навчальний рік (подавати звіти заступникові декана факультету з навчально-виховної роботи).

План організаційно-виховної роботи, який органічно поєднує процес навчання й виховання, складається наставником академічної групи за участі групи, активу, кожного студента на навчальний рік за календарним принципом. (Зразки приблизного плану роботи куратора див. у додатках.)

Складність процесу становлення колективу академічної групи має об'єктивні причини, головна з яких – переважно індивідуальний характер основних видів діяльності студента. Тож необхідно, щоб члени групи були поставлені в такі умови, які б стимулювали формування психологічної і поведінкової єдності групи, щоб саме організація життєдіяльності об'єктивно ставила її членів у відносини відповідальної залежності.

Великі можливості в цьому плані закладені в ідеї змагання, яке є не тільки засобом розвитку творчої ініціативи й активності особистості, засобом залучення до управління справами колективу академічної групи, виховання високих моральних якостей, але й дійовим засобом зміцнення відносин співпраці, взаємодопомоги, дисципліни та організованості. У КНЕУ, як і в інших навчальних закладах освіти України, приділяється увага



організації та розвитку змагання студентів, причому центр цієї роботи переноситься в академічну групу. Щороку проводяться огляди-конкурси «Краща академічна група», «Студент року», «Кращий наставник академічної групи» та ін. При цьому на перший план висувається якість знань студентів, формування дієздатного колективу групи.

### **Методика вивчення ділових та морально-психологічних якостей студентського колективу навчальної групи як форми роботи куратора студентської групи**

1.1. Попереднє вивчення анкетних даних студентів групи з метою виявлення активу групи (для його формування або оновлення) та осіб, що потребують особливої уваги

1.2. Індивідуальна співбесіда з кандидатурами активу для курсу для виявлення їх ставлення до виконання своїх повноважень, загальної оцінки стану справ у групі, ділових та моральних якостей окремих студентів

1.3. Проведення соціометричного опитування студентів групи з метою виявлення неофіційних лідерів, угруповань та мікрогруп у студентському колективі

1.4. Встановлення системи моніторингу розвитку ділових та морально-психологічних якостей студентів групи

- Установлення порядку періодичного збирання психолого-педагогічної інформації у викладачів, які провадять заняття в цій групі

- Вивчення ділових та морально-психологічних якостей студентів за результатами виконання ними окремих доручень, поведінки вколективі

- Налагодження зв'язків з батьками студентів, що потребують особливої уваги

- Установлення системи оперативного інформування про події у групі старостою та іншими активістами

1.5. Подання пропозицій та узгодження тексту психолого-педагогічних характеристик, то надаються студентам групи

### **Методика підбору активу, встановлення системи управління та самоврядування студентського колективу як форми роботи куратора студентської групи**



Проведення організаційних зборів у групі з постановкою завдань на навчальний рік (семестр), узгодження системи управління та самоврядування

2.2. Розподіл постійних доручень серед студентів групи, інструктаж відповідальних за конкретні напрями роботи:

- старости групи;
- заступника старости;
- профгрупорга;
- заступника профгрупорга;
- культорга;
- спорторга;
- наукорга;
- відповідальних за зв'язки з кафедрами (на семестр по одному відповідальному за кожен предмет);
- інші доручення, які пропонують студенти (фотограф групи, інтернет-оператор групи, відповідальний за зв'язки з бібліотекою тощо)

2.3. Установлення порядку оповіщення студентів групи, зворотного зв'язку з куратором групи, місця і часу проведення зборів групи з урахуванням розкладу занять

2.4. Уточнення плану роботи куратора групи на рік з урахуванням пропозицій, що надійшли від студентів

2.5. Обговорення (у разі потреби, але не менше ніж один раз на місяць) актуальних питань життєдіяльності групи відповідно до плану роботи на рік, періодичне заслуховування відповідальних за конкретні напрями роботи на зборах групи

2.6. Обговорення підсумків навчально-виховної роботи в навчальній групі за семестр

**Методика виявлення актуальних проблем діяльності студентського колективу та сприяння їх розв'язанню як форма роботи куратора студентської групи**

3.1. *Покращення якості навчання студентів групи.* Виділення студентів, які мають заборгованості. Пропаганда передового досвіду студентів, які беруть активну участь у науковій творчості, залучення окремих студентів до досліджень у галузі наукових інтересів кафедри. Установлення системи громадського контролю студентського активу. Подання



деканату факультету пропозицій щодо заохочення студентів, що мають найкращі показники у навчанні та науковій творчості.

3.2. *Дисципліна навчання та відвідування занять.* Збір та узагальнення даних про відвідування занять студентами групи. Через студентський актив та через батьків установлювати справжні причини систематичних пропусків занять певними студентами. Запровадження заходів педагогічного впливу на цих осіб (індивідуальні співбесіди, заслуховування на зборах групи, інформування батьків, пропозиції щодо вжиття заходів деканом факультету)

3.3. *Умови навчання та відпочинку студентів групи.* Виявлення осіб, які потребують матеріальної допомоги та мають проблеми зі здоров'ям, узгодження таких списків з активом групи та студентською поліклінікою.

Періодичне відвідування кімнат у гуртожитку, де мешкають студенти групи. Офіційне повідомлення керівництва факультету про виявлені недоліки

3.4. *Участь студентів у громадському житті факультету та університету.* Виявлення студентів, схильних до участі у художній творчості, залучення їх до підготовки заходів за планом Центру культури і мистецтв. Відвідування разом зі студентами групи масових наукових, культурних і спортивних заходів на факультеті та в університеті. Проведення спільних заходів у складі групи за ініціативою студентів (екскурсії, культпоходи, спортивні заходи тощо)

#### **Алгоритм аналізу виховного заходу**

*I. Оцінка педагога як вихователя :*

- 1 . Компетентність і рівень його ерудиції ;
- 2 . Рівень зацікавленості у проведеному заході ;
- 3 . Ступінь демократичності у спілкуванні з вихованцями ;
- 4 . Ступінь впливу і допомоги вихованцям ;
- 5 . Культура мови , міміка і жести.

*II. Оцінка основних характеристик і поведінки вихованців :*

- 1 . Активність вихованців в процесі проведення заходу ;
- 2 . Їх зацікавленість протягом усього часу проведення ;
- 3 . Ступінь ініціативності і творчості самих вихованців ;
- 4 . Рівень самостійності вихованців ;



- 5 . Ступінь емоційності вихованців ;
- 6 . Ступінь дисциплінованості та відповідальності .

*III . Оцінка змісту виховного заходу:*

- 1 . Науковість і світоглядна спрямованість змісту ;
- 2 . Доступність і посиленість змісту для даного віку ;
- 3 . Ступінь актуальності змісту (зв'язок з життям ) ;
- 4 . Доцільність і пізнавальна цінність змісту.

*IV . Оцінка способів діяльності вихователя і вихованців :*

- 1 . Ступінь раціональності та ефективності використання часу;
- 2 . Естетична і дієвість оформлення;
- 3 . Загальний стиль і культура спілкування всіх учасників заходу;
- 4 . Виразність , емоційність і дохідливість виступів ;
- 5 . Ступінь участі вихованців у проведенні заходу ( що переважає : участь або присутність і чому).

*V . Оцінка мети і результату виховного заходу:*

- 1 . Соціальна та педагогічна значущість мети, її конкретність і чіткість ;
- 2 . Реальність і досяжність в даних умовах , за конкретний відрізок часу;
- 3 . Ступінь емоційного та виховного впливу ;
- 4 . Ступінь навчає і розвиває значення даного заходу.

**3. Специфіка позааудиторної роботи студентів молодших курсів.** *Особливу увагу у виховній роботі треба звернути на роботу кураторів на I курсі.*

Аналіз розмаїття проблем, з якими зверталися студенти першого курсу протягом до деканатів Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, КНЕУ, Херсонського педагогічного університету, Національного аграрного університету, Військового гуманітарного інституту Національної Академії оборони України, Тернопільського експериментального інституту педагогічної освіти, Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Переяслав-Хмельницького державного університету ім. Г. Сковороди, Київського національного лінгвістичного університету та ін., дозволив виділити серед них кілька найтипівіших:



**Перша** – це подолання стресового стану, пов'язаного з пристосуванням до нових умов навчання. З цією проблемою до деканату та куратора звернулось 30 % першокурсників.

*Студенти скаржаться на те, що їм важко адаптуватись до умов навчання в університеті, важко звикнути до викладу лекцій, вони не встигають законспектувати те, що говорить лектор.*

**Друга** проблема – подолання труднощів спілкування та взаємодії з одногрупниками, які виникають під час навчальної діяльності. Кількість студентів-першокурсників, що звернулися до куратора та деканату з комунікативними проблемами, становить 20 %. До цього контингенту належать сором'язливі інтроверти, невпевнені в собі юнаки та дівчата. Проблема особливо загострюється після невдалої спроби встановити контакт з одногрупниками. Ситуацію невдалого контакту особливо гостро переживають вразливі студенти із сенситивними та психастенічними рисами характеру. Адже для кожного є дуже важливим відчуття підтримки групи у перші дні перебування у ВНЗ, зустріти однодумців, приєднатись до тих, хто почувається впевнено у новій ситуації, стати єдиним цілим з усіма членами групи.

**Третя** – із проблемою самотності до куратора та деканату звернулося 40 % першокурсників. Ця проблема – найсуттєвіша серед тих, що виникали у студентів-першокурсників.

Приїжджі студенти відчують внутрішню порожнечу, дискомфорт, відчуженість. Вони сумують за батьківським домом, замикаються у власному мікросвіті. Крім цього, приїжджі хлопці й дівчата відчують себе покинутими напризволяще, усі їхні думки – про те, щоб швидше поїхати додому, зустрітись з родиною, а це заважає їм зосередитись на навчанні. Деяким з них важко правильно організувати свій день, вони не готові відчувати й нести самостійно ту відповідальність, яка з'явилась. Адже тепер вони самі керують своєю долею та власними вчинками.

Процес виховання передбачає певну послідовність етапів, знання особливостей яких дає вихователю змогу спланувати



виховну роботу, передбачивши її зміст і методику проведення. Таких етапів виокремлюють чотири.

1. Визначення сукупності рис і якостей особистості, які слід сформувати у вихованця (ідеал). Коли йдеться про виховання колективу групи, то мають на увазі досягнення таких результатів, які б відповідали еталону, виробленому на основі мети виховання, поставленої суспільством перед закладом освіти.

2. Вивчення індивідуальних особливостей вихованця або колективу, його позитивних рис, недоліків у характері й поведінці, визначення рис, які ще не сформовано або перебувають у зародку. Знання особистості вихованця (колективу), порівняння її з ідеалом дає змогу спрогнозувати її розвиток. Зважаючи на це, планують виховну роботу, ознайомлюють вихованця (колектив) із запланованим і домагаються прийняття пропонованого взірця для наслідування.

3. Реалізація програми виховання шляхом залучення вихованців до різних видів діяльності, участь у яких сприяє формуванню досвіду поведінки відповідно до ідеалу.

4. Самостійна робота студента над собою. Початок такої роботи свідчить про досягнення мети цього етапу.

Управління виховним процесом слід спрямовувати на розвиток самостійності, ініціативи вихованців. Цього досягають за умови, що педагоги націлюють їх на самостійний пошук цікавих видів діяльності і створення для них сприятливих умов. Вихователь має залишатися мудрим старшим другом і наставником молодій людині, але на умовах співпраці з нею, яка передбачає, що його виховний вплив доповнюватиметься її роботою над собою – самовихованням.

**4. Організація студентського самоврядування. Психологічні особливості студентського самоврядування.**  
*Самоврядування* - це гнучка динамічна система, яка ґрунтується на поєднанні адміністративних і суспільних студентських інституцій (старостат, студентський профком, студентська дирекція тощо). Органи самоврядування розраховані на широке залучення членів студентського колективу до вирішення питань його життєдіяльності.





Можна назвати три **основні сфери участі студентів в управлінні** вищим навчальним закладом: включення студентів у ради інституту (факультету), університету; самоврядування у виробничому і навчально-виховному процесі групи; самоврядування у сфері побуту та відпочинку.

**Функції студентського самоврядування:** забезпечення результативної навчальної роботи студентів, виконання ними щоденних навчальних завдань із врахуванням їхніх здібностей та інтересів, підготовка студентів як фахівців із вищою освітою до майбутньої управлінської діяльності, формування соціальної спрямованості їхньої активності, розвиток організаторських здібностей.

Професійно-гуманістичні якості куратора студентської групи. Взаємини «студент-викладач» мають ґрунтуватися на сутності студентського життя, всього його розмаїття та приязні у спілкуванні, «відкиданні авторитарності педагога, куратора. Адже кураторство – одна з форм роботи зі студентами і, як будь-яка діяльність, безпосередньо залежить від того враження, яке створюється і підтримується у студентів про куратора.

І.А. Гетьман виділяє такі найбільш важливі **складові іміджу куратора у вищому навчальному закладі:**

**Професіоналізм** – безумовна вимога, без якої неможливо бути фахівцем у будь-якій галузі. Тому дуже важливим є постійне професійне зростання куратора, підвищення рівня його майстерності.

**Компетентність** – важлива складова, що є динамічною, вимагає швидкої реакції на умови, що змінюються, і обставини кураторської діяльності викладача.

**Гуманітарна освіченість.** Куратор у вищій школі є провідником гуманістичних цінностей, тому суспільству необхідний викладач, що має уявлення про все багатство людської культури і сам здатний на самовдосконалення.

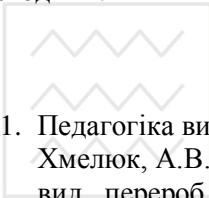
**Психологічна грамотність.** Куратор повинен бути психотехнологом. *Психотехнологія* – наука про практичне використання психологічної техніки управління людьми в процесі спілкування з ними. Вона включає вибір оптимальної моделі поведінки в тій або іншій ситуації спілкування, способи



організації спілкування тощо. Куратор у вищій школі – носій еталонного спілкування, яке реалізується через вербальні і невербальні засоби.

Важливу роль у створенні іміджу куратора грають ефекти фасцинації і аттракції. *Фасцинація* (чарівність, чарівливість) – словесна дія на людей, при якій досягається мінімізація втрати інформації. Можна говорити монотонно або інтенсивно і енергійно. Кожна з манер викличе різний ефект у слухачів. Для куратора особливо важливо опанувати мистецтвом публічного виступу, використовувати елементи фасцинації.

*Аттракція* (залучення, тяжіння) – зовні фіксоване емоційне ставлення людини до партнера у вигляді прояву до нього симпатії або готовності до спілкування. Аттракція є процесом виникнення позитивного емоційного ставлення до іншої людини.



### Список літератури

1. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін.; За ред. З.Н. Курлянд. - 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 495 с.
2. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Підручник. 2-е вид. – К.: Каравела, 2008. – 352 с.
3. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. – К.: «Академвидав», 2006. – 352 с. (Альма-матер).
4. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: Навч. посібник. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 256 с. (Альма-матер).
5. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: «ЕксОб», 1999. – 304 с.
6. Макарова Л.І., Гах Й.М. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 116 с.
7. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. – К.: «Центр навчальної літератури», 2008. – 272 с.
8. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – 3-тє вид., випр. – К.: Вища шк., 2004. – 487 с.



9. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 448 с. (Альма-матер).
10. Психологія: Підручник/ Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова. – 4-те вид., стереотип. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.
11. Савчин М.В. Педагогічна психологія: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2007. – 424 с. (Альма-матер).
12. Філоненко М.М. Психологія спілкування. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.





Національний університет  
водного господарства  
та природокористування

Підписано до друку \_\_\_\_\_ 20\_\_ р.

Формат 60X84 1/16 Обсяг \_\_\_\_\_ ум. др. арк.

Замовлення: № \_\_\_\_\_ Тираж \_\_\_\_\_ прим.

Рівне, НУВГП, Соборна, 11



Національний університет  
водного господарства  
та природокористування